

***Frivilligt arbejde, pengegaver
og uformelle hjælpeaktiviteter
i den danske befolkning***

Inger Koch-Nielsen og David Rosdahl

***Socialpolitik og velfærdsydelse
Arbejdsrapport 02:2005***

Frivilligt arbejde, pengegaver og uformelle hjælpeaktiviteter i den danske befolkning

Inger Koch-Nielsen og David Rosdahl

***Socialpolitik og velfærdsydelse
Arbejdsrapport 02:2005***

Socialforskningsinstituttets arbejdsrapporter indeholder foreløbige resultater af undersøgelser og forarbejder til artikler eller rapporter. Arbejdsrapporter udgives i et begrænset oplag som grundlag for en faglig diskussion, der indgår som led i forskningsprocessen. Læseren bør derfor være opmærksom på, at resultater og fortolkninger i den færdige rapport eller artikel vil kunne afvige fra arbejdsrapporten. Arbejdsrapporter er ikke omfattet af de procedurer for kvalitetssikring og redigering, som gælder for instituttets forskningsrapporter.

Inger Koch-Nielsen
David Rosdahl

Frivilligt arbejde, pengegaver og uformelle hjælpeaktiviteter i den danske befolkning.

Frivillighedsundersøgelsen
Socialforskningsinstituttet 2005

Resume

Dette arbejdspapir præsenterer nogle resultater fra befolkningsundersøgelsen om frivillige indsatser i den danske befolkning. Undersøgelsen er en del af de danske bidrag til det internationale Johns Hopkins Comparative Non Profit Sector Project. Den frivillige indsats belyses gennem spørgsmål om 1) frivilligt arbejde 2) pengegaver og 3) uformel hjælp. Det frivillige arbejde belyses både totalt og inden for forskellige områder (fritid, socialt, politik, uddannelse, lokalsamfund, andre). En række veldokumenterede mønstre genfindes, idet frivillig aktivitet generelt varierer med køn, alder, uddannelse og bopæl, men også med en række værdivariable som kirkegang, interesse i politik og tillid.

Arbejdspapiret er udarbejdet af seniorforsker Inger Koch-Nielsen og stud.scient.soc David Rosdahl.

1. Indledning

Formålet med dette arbejdsnotat er at bringe nogle af hovedresultaterne fra befolkningsundersøgelsen fra den såkaldte kortlægningsundersøgelse af den frivillige sektor i Danmark. Befolkningsundersøgelsen baserer sig på interviews med et tilfældigt udtræk på 4.200 personer i alderen 16-85 år, hvoraf der blev opnået interview med 75 pct. Interviewene blev gennemført af SFI-Survey i sommeren og efteråret 2004 og foregik ved telefon. Kortlægningsundersøgelsen rummer også en undersøgelse af de frivillige foreninger og organisationer og en undersøgelse af sektorens samlede ressourcer. Den danske undersøgelse indgår i det såkaldte Johns Hopkins Comparative Non Profit Sector Project, og de spørgsmål, som er stillet for at belyse det frivillige arbejde og pengegaverne, er af sammenlignelighedsgrunde udformet, så de passer til et internationalt spørgeskema.

De første resultater er allerede publiceret på www.frivillighedsundersogelsen.dk, og der vil senere blive publiceret en mere omfattende rapport, hvor temaer som tid, penge, motivationer, foreningernes betydning og holdning til velfærdsstaten og den frivillige sektor vil indgå. Vi skal i det følgende se på, hvordan danskerne bidrager til ressourcerne i det civile samfund med arbejdskraft eller med penge. Rent konkret drejer det sig her om:

- 1) Deltagelse i frivilligt arbejde
- 2) Pengegaver
- 3) Uformelle hjælpeaktiviteter, som er operationaliseret i følgende tre spørgsmål:

Her kommer nogle spørgsmål om frivilligt, ulønnet arbejde. Frivilligt ulønnet arbejde kan udføres på mange områder. Ofte er det for frivillige foreninger og organisationer, men det kan også finde sted for en offentlig og privat virksomhed.

Ulønnet frivilligt arbejde kan bestå i mange forskellige ting: Man kan træne et fodboldhold, man kan også være museumsvagt, samle penge ind, sidde i bestyrelsen i grundejerforeningen, i skolebestyrelsen, være frivillig på et værested og meget andet.

Frivilligt arbejde er ikke den hjælp, du giver til familie og nære venner.

*Der arbejdes frivilligt på mange områder i samfundet.
Arbejder du frivilligt inden for.....?*

Og herefter nævnes så 14 områder, som det frivillige arbejde kan være udført indenfor:

Kultur, idræt, fritid i øvrigt, uddannelse/undervisning/forskning, sundhed og sygdom, det sociale, miljø, bolig og lokalsamfund, fagligt arbejde/erhvervs- og brancheorganisationer, rådgivning og juridisk bistand, politik og partiforeninger, internationale aktiviteter, religion og kirke og til sidst området andet (se nærmere bilag 1). Områderne stammer fra det internationale spørgeskema.

Pengegaver er blevet belyst ved følgende spørgsmål:

Nu følger nogle spørgsmål om pengegaver. Der er tale om pengegaver, når et beløb gives for at støtte en organisation, forening eller fond, eller støtte aktiviteter, der er drevet af disse. Pengegaver dækker alle beløb uanset størrelsesorden og kan både indbetales fast og ved husstandsindsamlinger. Medlemskontingenter skal ikke tælles

med. (Køb af varer og tjenester, for eksempel køb af tøj i en frivillig drevet genbrugsbutik og penge til tiggere, skal heller ikke tælles med.)

Har du inden for det seneste år givet pengegaver til en forening eller organisation?

– hvorefter de samme 14 områder nævnes, som da der blev spurgt om deltagelsen i frivilligt arbejde.

I bilag 1 oplistes de områder, der er blevet spurgt til og de forskellige former for frivilligt arbejde. Definitionen på det frivillige arbejde er, som det også fremgår af det spørgsmål, der blev stillet, at det foregår i en organiseret sammenhæng – som hovedregel i foreningsregi. Men dermed er hele spektret af civilsamfundsindsatser jo ikke dækket. Den almindelige hjælp til den bredere familie, venner og naboer er også en form for frivillig indsats i det civile samfund, som vi har også medtaget. De spørgsmål, der blev stillet, lød således:

Hjælper du regelmæssigt nogen, som du ikke bor sammen med (fx med indkøb, pasning, havearbejde, vask, bank, posthus, kontakt til myndigheder ol.)? – hvor mange timer inden for den sidste måned?

Hjælper du regelmæssigt nogen, som du ikke bor sammen med, med penge eller anden form for økonomisk støtte?

2. Om det frivillige arbejde

2.1 Andelen i befolkningen

Der er også tidligere foretaget undersøgelser af den danske befolknings deltagelse i frivilligt arbejde – fra 1990 og frem til i dag. Spørgsmålene har imidlertid ikke været stillet på samme måde i de forskellige undersøgelser bortset fra i den Europæiske Værdiundersøgelse, som er gennemført med enslydende spørgsmål i 1990 og 1999 (Koch-Nielsen & Dalsgaard, 1999 og 2004)

Tabel 1. Andelen af den voksne danske befolkning, som har deltaget i/deltager i frivilligt arbejde i forskellige undersøgelser. Procent.

År	Undersøgelse	Procent	Alders-afgrænsning	Tids-perspektiv
1990	Værdius.	26	18 -	”udfører”
1993	Frivilligt arbejde/EUROVOL	25	16 -	Inden for det sidste år
1996	Borgerne om velfærdss.	45		Bruger (tid til)
1997	Solidaritetsus.	44	18 +	Inden for de sidste 12 mdr.
1998	Kulturus.	34	16 +	Bruger (tid til)
1999	Værdius.	38	18 +	”udfører”
2004	Befolkningsundersøgelsen (Hopkins)	35	16-85	Inden for det sidste år

Ser vi på de to resultater fra Værdiundersøgelsen, får vi en stigning i det frivillige arbejde fra 25 pct. til 38 pct. fra 1990 til 1999. Også Kulturundersøgelsen fra 1998 har 35 pct's deltagelse, den samme andel, som genfindes i denne befolkningsundersøgelse fra 2004. De to mellemliggende undersøgelser er oppe på et langt højere niveau, som ikke lader sig passe ind i de andre tal.

Forskellene synes heller ikke at kunne forklares ved hverken aldersafgrænsning eller det tidsperspektiv, som ligger i spørgsmålene. Man kunne tænke sig, at en lavere aldersgrænse kunne trække andelen lidt ned, mens et spørgsmål uden klar tidsafgrænsning kunne trække andelen op. Men det synes heller ikke at kunne forklare forskellene.

I denne undersøgelse er der spurgt både til, om man i det hele taget arbejder frivilligt, om man har gjort det inden for det sidste år eller den sidste måned.

- 38 pct. svarer ja til, at de arbejder frivilligt.
- 35 pct. svarer ja til, at de har udført frivilligt arbejde inden for det sidste år.
- 26 pct. svarer ja til, at de har udført det inden for den sidste måned.

I det følgende vil vi beskæftige os med dem, som har arbejdet frivilligt på et eller flere områder inden for det sidste år.

Af tabel 2 fremgår det, på hvilke områder den frivillige indsats ligger. Den samme person kan have udført frivilligt arbejde på flere områder, hvorfor man vil nå til mere end de 35 pct. ved en sammenlægning af de forskellige områder. Det fremgår, at arbejdet er fordelt ud over mange områder med idrætsområdet som den absolutte topscorer, hvor mændene dominerer, idet 14 pct. af dem lægger en frivillig indsats her. Herefter følger bolig og lokalsamfund og fritid i øvrigt. Det, der i offentligheden ofte opfattes som frivilligt arbejde – nemlig det frivillige arbejde på sundheds- og socialområdet, fylder derimod ikke særlig meget.

Tabel 2. Andelen af den danske befolkning, som har udført frivilligt arbejde inden for det sidste år på de forskellige områder. Mænd og kvinder. Pct.

Område	Mænd	Kvinder	Samtlige
Kultur	3%	3%	3%
Idræt *	14%	9%	11%
Fritid i øvrigt	5%	4%	5%
Uddannelse, forskning	3%	4%	3%
Sundhed, sygdom *	2%	4%	3%
Socialt *	2%	4%	3%

Miljø	1%	>1%	>1%
Bolig, lokalsamfund *	8%	4%	6%
Fagligt	3%	2%	3%
Rådgivende, juridisk	1%	>1%	>1%
Politik, partiforeninger	2%	1%	1%
Internationalt	1%	2%	2%
Religion, kirke	2%	2%	2%
Andre	2%	3%	3%
Frivilligt arbejde i alt *	38%	32%	35%
Antal	1.502	1.632	3.134

En * betyder, at der er signifikant forskel ($\alpha = 1\%$) på mænd og kvinder.
 Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

I de følgende analyser bliver det nødvendigt at slå en del af disse områder sammen, fordi der er for få respondenter i nogle af dem (se bilag 2). Slås de sammen, ser deltagelsen således ud:

Tabel 3. Andelen af den danske befolkning, som har udført frivilligt arbejde inden for det sidste år på de forskellige områder slået sammen. Mænd og kvinder. Pct.

Område	Mænd	Kvinder	Samtlige
Fritid * (kultur, idræt, fritid)	21%	15%	18%
Socialt * (sundhed, socialt, rådgivning)	4%	7%	6%

Politisk * (fagligt, politisk, internationalt)	6%	4%	5%
Undervisning og uddannelse	3%	4%	3%
Bolig, lokalsamfund *	8%	4%	6%
Andet (Miljø, religion, andre)	5%	5%	5%
Antal	1.502	1.632	3.134

En * betyder, at der er signifikant forskel ($\alpha = 1\%$) på mænd og kvinder.
 Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

2.2 Hvem er de aktive?

Vi skal i dette afsnit se nærmere på, hvilke socioøkonomiske grupper i den danske befolkning som har udført frivilligt arbejde. Vi medtager i øvrigt tre spørgsmål til belysning af holdninger, som i Værdiundersøgelsen har vist sig at spille en rolle for deltagelse i det frivillige arbejde. Det drejer sig om interesse for politik, om hyppigheden af kirkegang og om tillid til myndigheder, organisationer og personer.

Vi har vist, at 35 pct. af befolkningen har udført frivilligt arbejde inden for et år. Når vi nu i det følgende udtaler os om forskelle mellem befolkningsgrupper – med fx et udsagn om, at det især er de højtuddannede, som er aktive – skal man huske på, at det ikke betyder, at hovedparten af frivillige er højtuddannede. Det er de ikke, bl.a. fordi der ikke er så mange højtuddannede i befolkningen. Det, vi udtaler os om, er andelen i gruppen af højtuddannede, der laver frivilligt arbejde.

Slutteligt skal det bemærkes, at nedenstående afsnit 2.2 består af krydstabeller mellem den relevante baggrundsvariabel og så frivillig aktivitet. Spørgsmål omkring kontrol for andre variable, følger senere i afsnit 2.5, hvor vi præsenterer en logisk regression af det frivillige arbejde med variable fra nedenstående krydstabuleringer.

2.2.1 Socioøkonomisk baggrund og frivilligt arbejde

Som en indledende vejledning til læseren skal strukturen i nedenstående præsentation kort skitseres. Vi vil præsentere en række tabeller, teststatistikker, signifikansniveauer og kommentere herpå. Af hensyn til omfanget af dette arbejdsblad har vi dog valgt at udelade en række tabeller og præsenterer blot de interessante kommentarer, der knytter sig hertil. Således vil det nedenstående veksle mellem tabeller og så forklaringer og udlægninger af en række sammenhænge og tabeller, vi har valgt at udelade.

Samlet set er aktiviteten lavest blandt de over 65-årige og højest blandt de 30-49-årige. Specielt på fritidsområdet ses dog også en høj aktivitet blandt de 16-29-årige, idet de laver lige så meget som de 30-65-årige: Cirka en femtedel af begge grupper laver frivilligt arbejde. På det sociale område ses

også en høj aktivitet blandt personer over 65 år. Ser vi på alle områder af det frivillige arbejde samlet, ser sammenhængen mellem alder og frivilligt arbejde således ud:

Tabel 4. Andelen af frivillige i forskellige aldersgrupper. Pct.

Alder	Udfører frivilligt arbejde	Udfører ikke frivilligt arbejde	Total
16-29	32%	68%	622
30-49	41%	59%	1.240
50-65	35%	65%	805
66+	23%	77%	467
Total	35%	65%	3.134

$\chi^2 = 51$, df. = 3, $p < 0.001$

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2004.

Hvad angår *børn og familieforhold* finder vi, at personer uden børn generelt er mindre aktive end personer med børn. Derimod har det næsten ingen betydning, om man er enlig eller gift/samlevende. De aktive børnefamilier findes især på områderne fritid og uddannelse, dvs. på idrætsområdet, evt. spejderområdet og i forbindelse med børnenes skolegang (skolebestyrelser etc.).

Generelt er der en forskel i aktiviteten mellem *land og by* – den er højest i landdistrikter, provins og bymæssige bebyggelser (36 pct.) og lavest i hovedstaden med forstæder (31 pct.). Desuden er der forskel på de forskellige områder, således at der på fritidsområdet er flere aktive i provinsen og landdistrikterne end i hovedstaden – 20 pct. vs. 13 pct. I modsætning til dette mønster er der 9 pct., der laver frivilligt arbejde i hovedstaden på bolig og lokalsamfundsområdet over for tilsvarende 5 pct. uden for hovedstaden og dens forstæder. Det betyder ikke kun noget, hvor man bor, men også hvor længe man har boet der, hvilket jo giver god mening. Jo længere man har boet i en kommune, jo mere aktiv er man.

Som tilfældet er med næsten alle former for fritidsaktiviteter (Fridberg, 2000) stiger også andelen, som udfører frivilligt arbejde med stigende *erhvervsuddannelse* – fra 25 pct. blandt dem uden en sådan, til 45 pct. blandt dem med en lang videregående uddannelse. Denne sammenhæng findes imidlertid ikke på det sociale område, og på fritidsområdet er det kun gruppen med ingen eller specialarbejderuddannelse, som skiller sig ud med en lav andel. Den helt specielle form for uddannelse, som består i et *længerevarende højskoleophold*, hænger på visse områder svagt sammen med frivilligt arbejde. Således kan man på det sociale, det politiske og området andet se en svag tendens til overvægt af aktivitet blandt folk, der har været på højskole. På fritids-, uddannelses- og undervisnings- og bolig og lokalsamfundsområdet hænger højskoleophold og frivillig aktivitet ikke sammen.

At aktiviteten er lavest blandt dem uden for *arbejdsmarkedet* (27 pct.) og højest blandt dem på arbejdsmarkedet (40 pct.) er heller ikke overraskende, men forskellen findes ikke på det sociale område eller på området andet (miljø, religion, andet).

Arbejdsmarkedsposition og forsørgelsesgrundlag uden for arbejdsmarkedet spiller også ind, hvilket fremgår af nedenstående tabel. Tabellens søjler viser de forskellige områder af frivilligt arbejde, samt det totale frivillige arbejde næst længst til højre. Således kan man eksempelvis se, at 25 pct. af alle de selvstændige er aktive på fritidsområdet, hvorimod kun 9 pct. af pensionisterne er aktive på dette område.

Tabel 5. Andelen af befolkningen, der udfører frivilligt arbejde på de forskellige områder, særskilt for stilling/forsørgelsesgrundlag. Pct.

Stilling/forsørgelse /område	Fritid	Social	Politik	Uddan	Bolig, lokal	Andet	Frivilligt arbejde i alt	Antal
Selvstændig/medhjælpende ægtefælle	25%	5%	10%	6%	7%	11%	49%	202
Funktionær/tjenestemand	23%	6%	6%	5%	8%	5%	42%	1.163
Faglært arbejder	23%	2%	5%	2%	7%	5%	36%	242
Ufaglært/specialarb.	14%	6%	6%	1%	4%	3%	27%	253
Dagpenge/kontanthjælp	15%	5%	4%	3%	7%	4%	31%	166
Pension	9%	6%	2%	1%	5%	5%	23%	555
Efterløn	12%	11%	5%	0%	8%	6%	34%	121
Under uddannelse	18%	7%	4%	5%	2%	5%	33%	317
Andet	13%	5%	5%	0%	4%	4%	25%	100
Samtlige	18%	6%	5%	3%	6%	5%	35%	3.119

χ^2 uafhængighedstests for arbejdsmarkedsposition/forsørgelsesgrundlag og frivilligt arbejde. Testene er beregnet på en frekvenstabel, hvor den vertikale tabelspalte er arbejdsmarkedsposition/forsørgelsesgrundlag, og den horisontale er de to kategorier 'udfører frivilligt arbejde' og 'udfører ikke frivilligt arbejde' på fx fritidsområdet. Af hensyn til læsevenligheden præsenteres i ovenstående kun andelen, der laver frivilligt arbejde på hvert område.

Fritid: $\chi^2 = 68$ df=8 p<0.001

Socialt: $\chi^2 = 15$ df=8 p=0.07

Politisk: $\chi^2 = 29$ df=8 p<0.001

Uddannelse:	$\chi^2 = 47$ df = 8 p < 0.001
Bolig, lokalsamfund:	$\chi^2 = 22$ df = 8 p = 0.005
Andet:	$\chi^2 = 18$ df = 8 p = 0.02
Frivillige i alt:	$\chi^2 = 88$ df = 8 p < 0.001

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

Som χ^2 -testene viser, er der altså generelt en afhængighed mellem arbejdsmarkedsposition/forsørgelsesgrundlag og frivilligt arbejde. Der er dog tale om et generelt test, der ikke siger, hvor eventuelle forskellene er, hvorfor vi i det nedenstående vil forsøge at trække et par interessante observationer frem.

Ser man på alle områder samlet (kolonnen næstlængst til højre), er aktiviteten blandt personer på arbejdsmarkedet lavest hos de ufaglærte arbejdere. Kun 27 pct. af de ufaglærte laver frivilligt arbejde over for 49 pct. af de selvstændige og 42 pct. blandt funktionærerne. Elaborerer man dernæst de selvstændiges aktivitet på de enkelte områder (hver søjle i tabellen), ser man, at det specielt er på det politiske område, at de selvstændige er relativt aktive. Generelt er de ufaglærte og specialarbejderne lidt mindre aktive sammenlignet med de andre erhvervsaktive grupper (27 pct. er her frivillige). Elaboreres på områder, ser man, at de ufaglærte er mindre frivillige på fritidsområdet og uddannelsesområdet, hvorimod de på fx det sociale og det politiske område har samme andel frivillige som funktionærerne.

Forsørgelsesformen uden for arbejdsmarkedet spiller også ind. Samlet set er aktiviteten lavest blandt pensionister (23 pct.), mens den er på samme niveau blandt dagpenge- og kontakthjælpsmodtagere, efterlønnere og studerende (omtrent en tredjedel er her frivillige). Det kan desuden nævnes, at efterlønsmodtagerne er relativt aktive på det sociale område (11 pct.), hvor de er svagt signifikant mere aktive end både pensionister, dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere. Sammenlignes efterlønnere med de erhvervsaktive grupper, ser man, at det stadig er blandt efterlønsmodtagerne, at der er den (svagt signifikante) største andel, der er socialt frivilligt aktive (som sagt 11 pct. af gruppen på efterløn).

Går vi dernæst til arbejdstid, ser man, at aktiviteten generelt stiger med et stigende *antal arbejdstimer* om ugen. Fra 34 pct. blandt dem, der arbejder under 30 timer, til 47 pct. blandt dem, der arbejder over 40 timer om ugen. Denne stigning former sig lidt forskelligt på de enkelte områder. På det politiske område og undervisnings- og uddannelsesområdet er aktiviteten især høj blandt dem med en arbejdstid på over 50 timer og markant mindre blandt personer, der arbejder mindre end 50 timer om ugen. Igen opfører det sociale område sig anderledes. Hverken her eller på området 'andet' er der en sammenhæng med antallet af arbejdstimer.

På baggrund af ovenstående observationer omkring uddannelse, arbejdsmarkedsposition og antal arbejdstimer kan det ikke undre, at aktiviteten generelt stiger med *stigende indkomst*. Fra 28 pct. blandt dem med en månedlig bruttoindkomst under 10.000 kroner til 47 pct. blandt dem med 30.000 og mere. Men herover stiger den generelt ikke længere med stigende indkomst. Tendensen til stigende frivillig aktivitet med stigende indkomst ses på alle områder – igen bortset fra på det sociale og på området 'andet'.

Generelt ses der meget lille eller ingen forskel mellem *privat og offentligt ansatte*.

Ser man på statsborgerskab og frivilligt arbejde, er det blandt personer med et ikke-vestligt statsborgerskab kun hver 10., der laver frivilligt arbejde, i modsætning til hver 3. blandt personer

med et dansk eller med et vestligt statsborgerskab. Ser man på fødested, er tendensen den samme. Personer født i et ikke-vestligt land laver mindre frivilligt arbejde (20 pct.) end personer født i Danmark eller i et andet vestligt land (ca. 35 pct.).

2.2.2 Værdier og frivilligt arbejde

De holdningsmæssige faktorer, som vi har inddraget, ser ud til at spille en ret klar rolle. Aktiviteten stiger stærkt og forholdsvis systematisk med stigende *interesse for politik*.

Tabel 6. Andelen af befolkningen, der udfører frivilligt arbejde inden for de forskellige områder, særskilt efter politisk interesse. Pct.

Interesse / område	Fritid	Socialt	Politisk	Uddannelse	Bolig, lokal	Andet	Frivillige i alt	Antal
Meget interesseret	20%	8%	13%	6%	10%	6%	46%	520
Ret interesseret	19%	6%	5%	4%	7%	6%	37%	1.397
Næsten ikke interesseret	18%	5%	3%	2%	4%	4%	30%	912
Slet ikke interesseret	11%	3%	1%	1%	2%	4%	22%	293
Samtlige	18%	6%	5%	3%	6%	5%	35%	3.122

χ^2 uafhængighedstests for politisk interesse og frivilligt arbejde, samt en gammatestværdi til vurdering af sammenhængens styrke. Testene er beregnet på en frekvenstabel, hvor den vertikale tabelspalte er politisk interesse, og den horisontale er de to kategorier 'udfører frivilligt arbejde' og 'udfører ikke frivilligt arbejde' på fx fritidsområdet. Af hensyn til læsevenligheden præsenteres i ovenstående kun andelen, der laver frivilligt arbejde på hvert område.

Fritid: $\chi^2 = 13$ df=3 p=0.004 $\gamma = 0.11$

Socialt: $\chi^2 = 7$ df=3 p=0.07 $\gamma = 0.16$

Politisk: $\chi^2 = 82$ df=3 p<0.001 $\gamma = 0.49$

Uddannelse: $\chi^2 = 23$ df=3 p<0.001 $\gamma = 0.38$

Bolig, lokalsamfund: $\chi^2 = 34$ df=3 p<0.001 $\gamma = 0.35$

Andet: $\chi^2 = 4$ df=3 p=0.25 $\gamma = 0.13$

Frivillige i alt: $\chi^2 = 63$ df=3 p<0.001 $\gamma = 0.24$

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

Ser man på alle områder samlet (søjlen næstlængst til højre), så stiger andelen, der udfører frivilligt arbejde fra 22 pct. blandt dem, som slet ikke er interesserede i politik, til 46 pct. blandt dem, som er meget interesserede. Sammenhængen er ikke overraskende stærk på det politiske område, men er også markant på uddannelse og undervisningsområdet samt bolig og lokalsamfundsområdet. Mindre stærk er den på fritidsområdet. På det sociale område og på området andet (miljø, religion, andet) kan man ikke forkaste, at interesse i politik og frivilligt arbejde er uafhængige på $\alpha = 5\%$.

Generelt stiger aktiviteten stærkt og systematisk med stigende *kirkelig deltagelse*

Tabel 7. Andelen af befolkningen, der udfører frivilligt arbejde inden for de forskellige områder, særskilt efter hyppigheden af kirkegang*. Pct.

Kirkegang/ område	Fritid	Socialt	Politisk	Uddan- nelse	Bolig, lokal	Andet	Frivilligt arbejde i alt	Antal
En eller flere gange om måneden	16%	10%	7%	4%	7%	26%	53%	262
Sjældnere end 1 gang om måneden	22%	9%	7%	5%	8%	7%	45%	389
Kun til højtider	17%	6%	4%	4%	7%	3%	33%	827
Aldrig/ næsten aldrig	18%	4%	5%	3%	5%	3%	31%	1.639
Samtlige	18%	6%	5%	3%	6%	5%	35%	3.117

χ^2 uafhængighedstests for kirkegang og frivilligt arbejde, samt en gammatestværdi til vurdering af sammenhængens styrke.. Testene er lavet parallelt med tests i ovenstående tabel 6.

Fritid: $\chi^2 = 4$ df = 3 p = 0.26 $\gamma = 0$
 Socialt $\chi^2 = 22$ df = 3 p < 0.001 $\gamma = 0.26$
 Politisk: $\chi^2 = 8$ df = 3 p = 0.04 $\gamma = 0.14$
 Uddannelse: $\chi^2 = 9$ df = 3 p = 0.03 $\gamma = 0.21$
 Bolig, lokalsamfund: $\chi^2 = 5$ df = 3 p = 0.15 $\gamma = 0.13$
 Andet: $\chi^2 = 273$ df = 3 p < 0.001 $\gamma = 0.59$
 Frivilligt arbejde i alt: $\chi^2 = 69$ df = 3 p < 0.001 $\gamma = 0.21$

*omfatter i spørgsmålet også synagoge og moské.

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

Ser man på alle områder samlet, stiger andelen, der udfører frivilligt arbejde, fra ca. en tredjedel for dem, der sjældent går i kirke, til ca. halvdelen for dem, der går i kirke én eller flere gange om måneden. Sammenhængen er især stærk på området andet (miljø, religion, andet) og på det sociale område. Også på det politiske område og på uddannelsesområdet ses der en sammenhæng, men her er afhængigheden kun svagt signifikant. På fritidsområdet og bolig- og lokalsamfundsområdet er der ingen klar sammenhæng med kirkegang.

Tillid til kommunale og statslige myndigheder spiller generelt ikke den store rolle. Her fokuseres på tilliden til statslige myndigheder:

Tabel 8. Andelen af befolkningen, der udfører frivilligt arbejde inden for de forskellige områder, særskilt efter tillid til statslige myndigheder. Pct.

Tillid/ område	Fritid	Socialt	Politisk	Uddan- nelse	Bolig, lokal	Andet	Frivilligt arbejde i alt	Antal
-------------------	--------	---------	----------	-----------------	-----------------	-------	--------------------------------	-------

Fuld tillid	17%	6%	8%	2%	6%	5%	32%	288
Tillid	20%	6%	5%	4%	7%	6%	38%	1.916
Ringe tillid	21%	6%	4%	2%	5%	4%	31%	707
Ingen tillid	9%	3%	6%	5%	3%	2%	23%	116
Samtlige	18%	6%	5%	3%	6%	5%	35%	3.027

χ^2 uafhængighedstests for tillid til statslige myndigheder og frivilligt arbejde, samt en gammatestværdi til vurdering af sammenhængens styrke. Testene er lavet parallelt med tests i ovenstående tabel 6.

Fritid: $\chi^2 = 10$ df = 3 p = 0.01 $\gamma = 0.08$
Socialt $\chi^2 = 2$ df = 3 p = 0.58 $\gamma = 0.07$
Politisk: $\chi^2 = 6$ df = 3 p = 0.12 $\gamma = 0.12$
Uddannelse: $\chi^2 = 8$ df = 3 p = 0.04 $\gamma = 0.08$
Bolig, lokalsamfund: $\chi^2 = 7$ df = 3 p = 0.08 $\gamma = 0.13$
Andet: $\chi^2 = 5$ df = 3 p = 0.16 $\gamma = 0.14$
Frivilligt arbejde i alt: $\chi^2 = 21$ df = 3 p = 0.0001 $\gamma = 0.10$

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

Man kan bemærke, at det kun er den lille gruppe af personer med ingen tillid til statslige myndigheder, der falder uden for det generelle niveau. Aktiviteten blandt personer med fuld tillid, tillid og ringe tillid er omtrent den samme på de fleste områder. At χ^2 -testene således visse steder slår ud kan tilskrives denne gruppe af personer med ingen tillid, der laver meget lidt frivilligt arbejde. Som gammatestene viser, er der også tale om forholdsvis svage sammenhænge. Mest interessant er det dog, at denne eventuelle sammenhæng ikke peger på, at frivillig aktivitet skulle være affødt af mistillid til det offentlige. Snarere tværtimod: Niveaueet blandt personer med fuld tillid, tillid og ringe tillid er det samme, og dem med ingen tillid falder ud med *mindre* frivilligt arbejde.

Tillid til frivillige organisationer spiller en rolle, idet aktiviteten stiger med stigende tillid – fra 27 pct. blandt dem med ringe tillid til 40 pct. blandt dem med fuld tillid til organisationerne. *Tillid til andre mennesker* spiller en lidt mindre rolle, idet de mindst tillidsfulde har en aktivitetsgrad på 30 pct. og de mest tillidsfulde en på 37 pct.

2.3 Arbejdsopgaverne

Frivilligt arbejde omfatter mange forskellige slags arbejdsopgaver, som vi har forsøgt at indfange gennem spørgeskemaet (se evt. bilag 3 for en fuld liste over aktivitetsformer, som respondenterne kunne indplaceres under).

Tabel 9. Andelen i befolkningen, som udfører forskellige arbejdsopgaver i deres frivillige arbejde, særskilt for mænd og kvinder. Pct.

Arbejdsopgave	Mænd	Kvinder	Samtlige
Udvalg, bestyrelse og råd *	21%	16%	18%
Sekretariat, administration og andet praktisk	25%	22%	24%
Oplysning, information, politisk aktivitet og kampagne	13%	11%	12%
Uddannelse, undervisning, holdleder, instruktør *	13%	8%	10%
Omsorgs-, besøgs- og kontaktperson på det sociale område	1%	2%	1%
Kontaktperson på øvrige områder *	13%	9%	11%
Rådgivning, retshjælp	4%	3%	4%
Ansøgninger, indsamlinger osv.	9%	8%	8%
Antal	1.502	1.632	3.134

En * betyder, at der er signifikant forskel på mænd og kvinder på $\alpha = 1\%$

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

Selve foreningsdelen af det frivillige arbejde – det at holde organisationen i gang – fylder meget. Det gælder både bestyrelsesarbejdet og sekretariatsarbejdet, samt det at skaffe midler til arbejdet. Der er ikke den store forskel på mænd og kvinder, dog er mændene lidt mere aktive i det ledende arbejde, og når det drejer sig om at være instruktør og holdleder.

For at nuancere billedet er **de frivillige** på hvert område i nedenstående tabel fordelt på de forskellige aktivitetsformer. De to følgende tabeller drejer sig altså kun om de frivillige og ikke om hele befolkningen, således som de øvrige tabeller. Det skal bemærkes, at en person godt kan have flere forskellige funktioner, hvorfor andelen ikke summer til 100 pct. Nedenstående tabel viser således, at 41 pct. af de frivillige på fritidsområdet laver bestyrelses-, udvalgs- og rådsarbejde, 65 pct. på samme område laver administration osv.

Tabel 10. De frivillige på de forskellige områder fordelt på arbejdsopgaver. Pct.

Område	Best., udvalg, råd	Adm. sekr., praktisk	Opl., Politisk,	Uddan- nelse	Rådgiv- ning, ret	Om- sorgs- besøgs og kontakt person	Skaffe midler	Antal
Fritid	41%	65%	29%	41%	5%	28%	24%	571
Socialt	34%	48%	24%	9%	17%	23%	20%	184

Politisk	56%	54%	54%	18%	14%	39%	27%	158
Uddannelse	74%	59%	37%	28%	11%	37%	13%	109
Bolig, lokal	79%	67%	26%	1%	7%	30%	8%	194
Andet	45%	61%	31%	18%	15%	31%	18%	159
Samtlige	52%	68%	35%	30%	11%	34%	24%	1.093*

* En person kan godt være frivillig på flere forskellige områder, hvorfor ovenstående antal ikke summer til 1.093, der er det samlede antal personer, der er frivillige på mindst ét område.

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

Som nævnt ovenfor fylder bestyrelses, udvalgs, administrations og praktisk arbejde meget på alle områder. Specielt på uddannelses- og bolig-lokalsamfundsområdet er dette en væsentlig del af selve det frivillige arbejde, hvor 74 pct. hhv. 79 pct. arbejder frivilligt i bestyrelser, udvalg og råd, hvilket understreger, at frivilligt arbejde også er demokratisk arbejde. På områderne fritid, socialt, politisk og uddannelse kan man dog også se en overensstemmelse mellem området, dets udadvendte formål og aktivitetsformen. På fritidsområdet har uddannelse en relativt fremtrædende plads, på det politiske område er politisk aktivitet og oplysning velrepræsenteret, det sociale område markerer sig med en stor andel, der rådgiver, og på uddannelsesområdet udfører 28 pct. uddannelse.

Arbejdsopgaven ”kontaktperson” må antages at dække over vidt forskellige aktiviteter på de forskellige områder. På fritidsområdet kan der være tale om en kontaktperson i forbindelse med intern organisering af foreningen, telefonkæder etc. Ligeledes for fx det politiske og uddannelsesområdet. På det sociale område drejer det sig om fx en besøgsven og andre former for omsorg og kontakt.

De, som udfører de forskellige arbejdsopgaver, er stort set et udsnit af alle frivillige. Nogle interessante tendenser skal dog nævnes.

Den aldersforskel, som normalt findes på det frivillige område – at de midterste aldersgrupper er de mest aktive – gælder ikke for uddannelsesarbejdet som instruktør, holdleder osv., hvor de 16-29-årige er lige så aktive som de 30-49-årige, hvorefter aktiviteten falder. Også når det drejer sig om at skaffe midler ved ansøgninger, indsamlinger ol., er de unge aktive.

Det kan ydermere nævnes, at den positive betydning af uddannelse og indkomst tilsyneladende varierer alt afhængig af arbejdsopgaven. Uddannelsens betydning for sekretariat, administration og andet praktisk er mindre stærk end den er for udvalg, bestyrelse og rådsarbejde, hvor aktiviteten stiger markant med uddannelse. En lignende forskel kan observeres, hvis vi kigger på indkomst. Tendensen til, at lavindkomstgrupper laver mindre frivilligt arbejde, er specielt fremtrædende for udvalgs- og bestyrelsesarbejde, hvor kun 10 pct. med en månedlig bruttoindkomst under 10.000 kr. laver frivilligt arbejde, over for 34 pct. blandt dem, der tjener over 40.000 kr. De tilsvarende andele,

der laver frivilligt arbejde i form af administrativt og praktisk arbejde, er 19 pct. over for 29 pct. Vi ser desuden, at længerevarende højskoleophold har en positiv betydning for deltagelse i det administrative og praktiske arbejde samt opgaver, der relaterer til information, oplysning, retshjælp og rådgivning.

2.4 Arbejdets rammer

Frivilligt arbejde forventes at blive udført inden for rammerne af en forening eller organisation. De senere år har der imidlertid været gjort forsøg med såkaldt kommunal frivillighed, og de allerseneste år har der i forbindelse med italesættelsen af og kampagnen om virksomhedernes sociale ansvar været forsøg på også at inddrage virksomhederne i støtte til det frivillige arbejde. Vi finder følgende:

Tabel 11. De frivillige på de forskellige områder fordelt på, hvem arbejdet udføres for. Pct.

Område/ type org.	Frivillig org.	Selv- ejende inst.	Offent- lig	Følge- kirken	Virk- somhed	Andet	I alt	Antal
Fritid	84%	11%	4%	0%	3%	2%	104%	571
Socialt	44%	14%	34%	2%	6%	6%	106%	184
Politisk	62%	16%	11%	1%	8%	6%	104%	158
Uddan- nelse, undervis- ning	15%	22%	56%	0%	3%	4%	100%	109
Bolig, lokal- samfund	64%	25%	3%	0%	3%	5 %	100%	194
Andet	41%	21%	16%	11%	4%	9 %	102%	158
Samtlige frivillige	69%	18%	17%	2%	5%	5%	116%	1.093

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

Note: Andelen summer ikke til 100pct. i hhv. fritid, social, politisk, andet og samtlige frivillige, da disse kategorier er sammensat af en række områder, hvor der kan udføres frivilligt arbejde. Den samme frivillige person kan således være aktiv på forskellige områder og kan således også udføre arbejdet for fx både en frivillig organisation og det offentlige.

Ser man på alle områder samlet (nederste række), så udføres det frivillige arbejde således fortsat i udbredt grad for en forening eller organisation (69 pct.), hvortil også skal regnes de 18 pct., som arbejder for en selvejende institution – det være sig et museum, en børnehave eller en friskole. Der

er samlet set 17 pct., som arbejder for en offentlig institution ud over Folkekirken. Ser man på områderne, drejer dette sig dels om det sociale område (34 pct.) og uddannelses- og undervisningsområdet (56 pct.), hvor andelen, der laver frivilligt arbejde for det offentlige, er signifikant større i forhold til de andre områder. På det sociale område kan dette arbejde muligvis dreje sig om bestyrelser i en daginstitution eller på et plejehjem. På uddannelses- og undervisningsområdet kan det være bestyrelsesarbejde på skoler ol., hvilket støttes af, at 84 pct. af denne gruppe har børn. Det kan også være, at nogle af svarpersonerne opfatter selvejende institutioner som offentlige. Det arbejde, der udføres for Folkekirken, hidrører fra området 'andet', der indeholder religiøst og kirkeligt frivilligt arbejde.

Kun en lille del af det frivillige arbejde udføres som nævnt for erhvervsvirksomheder. De 8 pct. på området politik dækker sandsynligvis over brancheforeninger ol.

2.5 En regression af det frivillige arbejde

Hvor vi i det ovenstående undersøger det frivillige arbejde med krydstabeller, vil vi i det nedenstående lave en regression med de socioøkonomiske og værdimæssige baggrundsvARIABLE, der blev præsenteret i afsnit 2.2. Spørgsmål omkring arbejdsopgaver (afsnit 2.3) og arbejdets rammer (afsnit 2.4) medtages ikke, idet vi med denne regression udelukkende forsøger at belyse, hvad der samlet set fremmer den frivillige aktivitet.

Af hensyn til overskueligheden og tydeligheden af eventuelle sammenhænge er de fleste variable kodet lidt mere "groft" i forhold til afsnit 2.2. Således optræder f.eks. *politisk interesse* ikke med fire svarmuligheder, men med to: 1) interesseret i politik eller 2) ikke interesseret i politik. Ligeledes er *arbejdsmarkedssposition*, *forsørgelsesgrundlag* og *arbejdstid* blevet erstattet af en grovere variabel med de tre kategorier 1) med arbejde – over 40 timer ugentligt, 2) med arbejde – under 40 timer ugentligt, 3) uden arbejde. Dette mindsker nuanceringsgraden, men giver et bedre overblik over, hvilke faktorer der kan have betydning samtidig. En logistik regression, der modellerer sandsynligheden for, at en givet person laver frivilligt arbejde, viser følgende:

Tabel 12. Logistik regression af det frivillige arbejde.

Variabel	Estimat	P	Odds
Konstant	-4.59	-	-
Alder	0.0581	0.0009	1.06
Alder i anden	-0.00074	<0.0001	0.999
Mand	0.286	0.0013	1.33
Kvinde	Reference	-	-
Videregående uddannelse	0.474	<0.0001	1.61
Faglig uddannelse	0.298	0.0096	1.35
Ingen uddannelse	Reference	-	-
Med arbejde – over 40 timer ugentligt	0.343	0.0182	1.41
Med arbejde – under 40 timer ugentligt	-0.038	-0.742	0.96

Uden arbejde	Reference	-	-
Over 5 år i samme kommune	0.284	0.0276	1.33
Under 5 år i samme kommune	Reference	-	-
Provinsby, land	0.267	0.0098	1.31
Hovedstad eller forstad hertil	Reference	-	-
Kirke flere gange om måneden	1.16	<0.0001	3.20
Kirke sjældnere end 1 gang om måneden	0.607	<0.0001	1.84
Kirke aldrig/næsten aldrig/kun til højtider	Reference	-	-
Interesseret i politik	0.228	0.0129	1.26
Ikke interesseret i politik	Reference	-	-
Tillid til frivillige organisationer	0.587	<0.0001	1.80
Ikke tillid til frivillige organisationer	Reference	-	-
Dansk eller anden vestlig statsborger	1.36	0.0149	3.89
Ikke-vestlig statsborger	Reference	-	-

Note: Regressionen er lavet med de 2.792 personer, der har gyldige svar på alle ovenstående variable, der er inkluderet i regressionen.

Som det ses, er en række variable fra afsnit 2.2 ikke til stede i denne regression. Det skyldes, at de ikke viste sig at have en signifikant betydning, når der samtidig blev kontrolleret for andre. Det gælder fx indkomst, tillid til andre mennesker, tillid til kommunale og statslige myndigheder og om, hvorvidt man har børn, som dog ligger lige på vippen, men her ikke er medtaget. Når dette er sagt, viser ovenstående tabelpræsentation af regressionen dog også, at der er en mængde faktorer, der har selvstændig betydning. Således ser man at:

1. Aktiviteten stiger med alder, indtil man bliver ca. 40 år, hvor den flader ud og derefter falder med alder¹.
2. Mænd laver oftere frivilligt arbejde end kvinder.
3. Personer med videregående eller faglig uddannelse laver oftere frivilligt arbejde end personer uden uddannelse. Desuden laver de videregående uddannede svagt signifikant mere end de faglige².
4. Personer, der arbejder over 40 timer ugentligt, laver mere frivilligt arbejde end gruppen uden arbejde. Derimod er der ingen forskel mellem dem, der arbejder under 40 timer og personer uden for arbejdsmarkedet mht. frivillig aktivitet.
5. Har man boet mere end 5 år i samme kommune, laver man mere frivilligt arbejde, end hvis man kun har boet der under 5 år.

¹ Fremgår ved partiel differentiering mht. alder og lokalisering af toppunkt.

² Dette kan ikke umiddelbart læses ud af tabellen, men knytter sig til en regression med et andet valg af referencekategori.

6. Bor man i provinsen, laver man mere frivilligt arbejde, end hvis man bor i hovedstadsområdet.
7. Jo flittigere en kirkegænger man er, jo oftere laver man frivilligt arbejde.
8. Hvis man er interesseret i politik, laver man oftere frivilligt arbejde, end hvis man ikke er.
9. Har man tillid til frivillige organisationer, laver man mere frivilligt arbejde, end hvis man ikke har.
10. Personer med dansk eller vestligt statsborgerskab laver mere frivilligt arbejde end personer med et ikke-vestligt statsborgerskab.

Det interessante i ovenstående regression er, at alle disse faktorer er signifikante samtidig. For eksempel ses det, at uddannelsens betydning ikke forsvinder, når der kontrolleres for alder. Med hensyn til værdier ses det også, at både kirkegang og politisk interesse har betydning, selv når de kontrolleres for hinanden.

Et par kommentarer er dog nødvendige. Man skal bide mærke i, at de forskellige faktorer ikke betyder lige meget. For eksempel er effekten af jævnlig kirkegang i forhold til ingen kirkegang større end effekten af at bo uden for hovedstaden. Ligeledes skal man huske på, at nok er der tale om signifikante sammenhænge, noget andet er den faktiske forskel i aktivitet mellem forskellige grupper. For eksempel er odds for mænd for at lave frivilligt arbejde kun 1,33 gange odds for tilsvarende kvinder – jævnfør den tidligere nævnte pointe, at alle grupper ligger på et højt aktivitetsniveau, og få grupper falder meget ved siden af.

Det skal desuden bemærkes, at det er det samlede frivillige arbejde, der i ovenstående regression undersøges. Som nævnt tidligere er der forskel mellem de forskellige områder for det frivillige arbejde med hensyn til, hvad der fremmer aktiviteten. At man finder en mængde forskellige sammenhænge med det frivillige arbejde kan også være et udtryk for bredden i arbejdet og den række af betydningsmæssige sammenhænge, det derfor indskriver sig i.

3. Pengegaver

En ret stor del af befolkningen – 68 pct. – har inden for det sidste år givet penge til en organisation, forening, fond eller til aktiviteter, som er støttet af disse. En lidt større andel af kvinder end mænd har givet pengegaver.

De områder, som især har modtaget midlerne, er sundheds- og sygdomsområdet, som knap halvdelen af befolkningen har støttet, samt de internationale aktiviteter, som ca. en tredjedel har støttet. Det er også her de store landsindsamlinger foregår. Idrætsområdet og det sociale område har modtaget støtte fra ca. 10 pct., mens de andre områder kun har modtaget penge fra meget få procent af befolkningen.

Tabel 13. Andelen af befolkningen, som har givet pengegaver på de enkelte områder, særskilt for mænd og kvinder. Pct.

Område	Mænd	Kvinder	Samtlige
Kultur	4%	4%	4%

Idræt	10%	12%	11%
Fritid i øvrigt	6%	7%	6%
Uddannelse, forskning *	3%	6%	4%
Sundhed, sygdom *	43%	52%	47%
Socialt *	8%	14%	11%
Miljø	6%	8%	7%
Bolig, lokalsamfund *	2%	4%	3%
Fagligt	1%	1%	1%
Rådgivende, juridisk	3%	3%	3%
Politik, partiforeninger*	3%	1%	2%
Internationalt *	34%	42%	38%
Religion, kirke	5%	6%	5%
Andre	1%	1%	1%
Antal	1.502	1.632	3.134

En * betyder, at der er signifikant forskel ($\alpha = 1\%$) på mænd og kvinder.
 Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

På flere områder er der en større andel af kvinder end af mænd, som har givet penge. På sundhed og sygdomsområdet er der ca. 1/4 flere kvinder end mænd, og når det drejer sig om støtte til internationale aktiviteter, er der tale om næsten 1/3.

Vi skal i det følgende se på, hvorledes det forholder sig med forskellene mellem socioøkonomiske befolkningsgrupper, idet billedet i vidt omfang er det samme, som når det drejer sig om det frivillige arbejde. Det kan desuden bemærkes, at alle befolkningsgrupper har en pæn høj andel af givere på de trods af de relative forskelle, vi kommenterer.

Andelen, der giver pengegaver, er lavest blandt de 16-29-årige og lidt højere blandt *par* (73 pct.) end blandt *enlige* (63pct.). En særlig kategori udgøres af enlige, som bor sammen med andre voksne fx hjemmeboende unge, eller unge, der deler en lejlighed med andre unge, hvor kun 44 pct. har givet.

Andelen stiger stærkt med *uddannelse* fra 59 pct. blandt dem uden en erhvervsuddannelse til 80 pct. blandt dem med en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Blandt personer, der har været på et langvarigt højskoleophold, giver 75 pct. i forhold til 67 pct. blandt dem, som ikke har været.

Andelen er lavest blandt dem, som midlertidigt er uden *arbejde* (57 pct.), og højest blandt dem, som er i arbejde (72 pct.). Blandt personer i arbejde er andelen højest hos funktionærerne (77 pct.) og lavest blandt de ufaglærte og faglærte arbejdere (60 pct.). Flere blandt de offentligt ansatte (79 pct.) end blandt de privat ansatte (67 pct.) har givet pengegaver. Blandt dem uden for arbejdsmarkedet er det de uddannelsessøgende, som har færrest givere (47 pct.), mens der blandt efterlønsmodtagere er 73 pct., der giver. På baggrund af ovenstående stiger andelen af givere derfor ikke overraskende også med den månedlige *bruttoindkomst* – fra 58 pct. blandt dem med under 10.000 kr. om måneden til 83 pct. blandt dem med over 40.000 kr. om måneden. I modsætning til det frivillige arbejde betyder det dog ikke noget for pengegaverne, hvor mange timer man arbejder.

Der er her ingen sammenhæng med urbaniseringsgrad

Ser man på statsborgerskab og fødested, er det ca. halvdelen blandt ikke-vestlige personer (både mht. statsborgerskab og fødselssted), der har givet pengegaver i modsætning til både danskere og ikke-danske vestlige statsborgere, hvor ca. to tredjedele har givet.

Værdivariablene spiller ind på samme måde som ved det frivillige arbejde, dvs. at *kirkegang* fremmer aktiviteten. 64 pct. af dem, der næsten aldrig går i kirke, giver pengegaver over for 80 pct. af dem, som går i kirke en eller flere gange om måneden. Andelen af givere stiger også med *politisk interesse* – fra 48 pct. blandt de helt uinteresserede til 77 pct. blandt de meget interesserede.

I modsætning til det, der var tilfældet med det frivillige arbejde, er der en lille forskel med hensyn til *tillid til myndighederne* – fra ca. 60 pct. hos dem uden tillid til ca. 70 pct. blandt dem med tillid. Igen skal det dog bemærkes, at det er personer uden tillid, der giver mindst. Særligt tydeligt er sammenhængen mellem tillid til frivillige organisationer og pengegaver, da det jo også er disse, der skal modtage pengene. Tilliden til personer virker også fremmende.

4. Om uformelle hjælpeaktiviteter

I den definition af frivilligt arbejde, som her er anvendt, understreges det, at frivilligt arbejde ikke omfatter den hjælp, der gives til familie og nære venner. Men en oversigt over ressourcerne i det danske civile samfund må også rumme nogle oplysninger om hjælpeindsatser over for familie, venner og naboer. Vi har her spurgt til såvel praktiske indsatser som til økonomisk hjælp.

Over halvdelen af befolkningen hjælper regelmæssigt personer, som de ikke bor sammen med. Det være sig forældre eller svigerforældre, børn og børnebørn, venner, naboer og slægtning eller andre. Det er derimod kun 16 pct., som hjælper med økonomisk støtte, og dette er primært til børn og børnebørn.

I 1995 blev de samme spørgsmål (Anker & Koch-Nielsen, 1995) stillet, og dengang var det ca. 1/3 der udførte uformelle hjælpeaktiviteter. Så også her er der tale om en stigning i, hvad vi kan kalde en indsats i civilsamfundet.

Tabel 14. Befolkningen fordelt på, om man regelmæssigt hjælper folk uden for husstanden med at løse opgaver eller med økonomisk hjælp.

Hjælper du regelmæssigt?	Med at løse opgaver	Med økonomisk hjælp
Nej	48%	83%
Ja, forældre eller svigerforældre	25%	2%
Ja, børn/svigerbørn/børnebørn	11%	9%
Ja, slægtninge/naboer/venner	31%	5%
Ja, andre	3%	1%
Antal	3.134	3.134

Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2005.

Det er den praktiske hjælp, som fylder – ikke den økonomiske. Den praktiske hjælp gives især til venner og naboer og til forældregenerationen, men også lidt til børn og børnebørn.

Alt i alt drejer det sig om 58 pct. af befolkningen, som yder en eller anden form for hjælp til det private netværk, hvad enten det er praktisk eller økonomisk. I det følgende er det disse 58 pct., som vi ser på.

Mænd og kvinder er lige hjælpsomme, de unge og gamle hjælper mindst (52 pct. og 49 pct.) og de 50-65-årige mest (64 pct.). Det spiller ingen rolle, om man har børn, men parfamilier hjælper en lille smule mere end enlige. Der er lidt flere hjælpsomme i landdistrikterne end i hovedstaden, men forskellene er små.

Også her stiger andelen af aktive med stigende uddannelse – dog kun til et vist niveau. Den topper ved den mellemlange videregående uddannelse (65 pct.), hvorefter den falder ned til 56 pct. blandt de langvarigt uddannede.

Positionen på arbejdsmarkedet har den sædvanlige betydning – andelen af hjælpere er højest blandt personer i arbejde (61 pct.) og lavest blandt personer helt uden for arbejdsmarkedet (52 pct.) Der er ikke forskelle blandt de forskellige stillingsgrupper på arbejdsmarkedet. Andelen af hjælpere stiger ikke systematisk med stigende arbejdstid, men den er højest i den lille gruppe med den længste arbejdstid, og den stiger med stigende indkomst – fra 50 pct. blandt dem med under 10.000 i

månedlig bruttoindkomst om måneden og op til 67 pct. blandt dem med over 40.000 om måneden. Blandt dem uden for arbejdsmarkedet er der heller ingen markant forskel på andelen af hjælpere, når man sammenligner forskellige forsørgelsesformer.

I modsætning til, hvad tilfældet var for frivilligt arbejde, har statsborgerskab og fødested ingen betydning, hvad angår den uformelle hjælp i nærmiljøet. Personer fra ikke-vestlige lande er hverken mere eller mindre hjælpsomme end andre.

Som tilfældet var med frivilligt arbejde og pengegaver, er der en positiv sammenhæng med kirkegang, idet andelen falder fra ca. 2/3 blandt dem, som går i kirke mindst én gang om måneden til lidt over halvdelen blandt dem, som aldrig eller næsten aldrig kommer der. Der er også en positiv sammenhæng med politisk interesse. Derimod hænger de forskellige mål for tillid ikke sammen med den uformelle hjælpeaktivitet bortset fra, at der i de små grupper af personer med ingen tillid til virksomheder og frivillige organisationer er en lavere andel, der hjælper, end blandt personer med tillid eller med ringe tillid.

5. Opsamling på de tre aktiviteter: frivilligt arbejde, pengegaver og uformelle hjælpeaktiviteter

Frivilligt arbejde er som andre aktiviteter i fritidslivet hyppigst forekommende blandt dem, som er på arbejdsmarkedet, arbejder meget og har en videregående uddannelse. Sådan er det. De aktive er aktive. Men det gælder ikke entydigt på de forskellige områder for det frivillige arbejde. Socialt frivilligt arbejde og arbejde på området 'andet' skiller sig ofte ud. Deltagerne er relativt ældre, relativt lavt uddannede og relativt mange er ikke på arbejdsmarkedet.

Det, vi har beskrevet her, er de relative andele i de forskellige befolkningsgrupper. Det er imidlertid igen værd at understrege, at selvom der er en høj andel af frivillige i en gruppe – fx højtudannede eller flittige kirkegængere – er det ikke ensbetydende med, at de udgør den dominerende andel af de frivillige. Der er jo ikke så mange hverken højtudannede eller flittige kirkegængere i befolkningen.

Engagement i politik eller kirke spiller en positiv rolle, mens en formodning om, at mistillid til det offentlige kunne ligge bag en frivillig indsats, ikke kan bekræftes. Ikke overraskende spiller det derimod en rolle, om der er tillid til de frivillige organisationer.

Det er ret udbredt at *give penge* til velgørende formål, og kvinder er her lidt oftere givere end mænd. I øvrigt viser sig det kendte mønster med, at der er en højere andel givere blandt de mest ressourcestærke målt på forskellig vis, men at der er en stor andel i alle grupper. Både et kirkeligt og et politisk engagement virker fremmende, og mennesker som er tillidsfulde er også oftere givere.

De uformelle hjælpeaktiviteter er også meget udbredte, og mønstret er på mange måder det samme som de to andre aktiviteter. En forskel er dog værd at fremhæve. Det er ikke de højst uddannede, der er mest aktive her, det er dem med de mellemlange uddannelser.

Det er en meget lille gruppe af befolkningen på 12 pct., som ikke har været aktive på nogen af de 3 undersøgte områder, og en lidt større andel på 17 pct., som har været aktive på alle områderne. De 12 pct., som ikke er aktive på nogen af områderne, skiller sig ud fra de øvrige ved, at de er en smule overrepræsenterede blandt de yngste og de ældste, blandt dem uden for arbejdsmarkedet og uden en uddannelse og derfor også med en lav indkomst. Omvendt er de underrepræsenterede blandt de

flittige kirkegængere og de politisk interesserede. De er således blot en refleksion af den beskrivelse, vi har givet af de aktive.

Til sidst skal det nævnes, at selvom en tredjedel af befolkningen laver frivilligt arbejde, mange giver pengegaver og andelen, der hjælper i nærmiljøet, er stor, så bruges der ikke store mængder af tid, ligesom der ikke gives meget store pengegaver. Af de frivillige arbejder ca. 75 pct. under 3 timer om ugen, og 40 pct. arbejder under en time. Hvad angår pengegaver, giver 80 pct. af giverne under 1.000 kr. på årsbasis, 41 pct. giver under 200 kr. Den uformelle hjælp tager i gennemsnit kun et par timer om ugen. Disse temaer omkring tid og penge uddyber den senere rapport.

Litteratur

Anker J. og I. Koch-Nielsen (1995): Det frivillige arbejde. København: Socialforskningsinstituttet.

Fridberg T. (2000): Kultur – og fritidsvaner 1975 – 1998. København: Socialforskningsinstituttet.

Gaskin K. & J. Davis Smith: A new civic Europe. Volunteer Centre. UK.

Juul S. (2002): Modernitet, velfærd og solidaritet. København: Hans Reitzels forlag.

Koch-Nielsen I. (1996): Den personlige indsats lever og har det godt. I Borgerne om velfærdssamfundet. Socialforskning. København: Socialforskningsinstituttet.

Koch-Nielsen I. og J. Dalsgaard Clausen (2002): Værdierne i det frivillige arbejde i Gundelach (red) Danskernes værdier 1981-1999. København: Hans Reitzels forlag.

Koch-Nielsen I. og J. Dalsgaard Clausen (2004): Frivilligt arbejde i Gundelach (red) Danskernes særpræg. København: Hans Reitzels forlag.

Bilag 1: Områder og indsatsernes karakter

Nedenfor er områderne for det frivillige arbejde listet. Desuden bringes eksempler på, hvad der kunne høre til under de forskellige områder, der blev nævnt som eksempler i spørgeskemaet og i den interviewguide, som interviewerne fik udleveret.

Kulturområdet

Fx museer, kulturinstitutioner, kulturelle foreninger, lokalhistoriske foreninger og arkiver, kulturbevaringsforeninger og sangkor.

Idrætsområdet

Fx idrætsforeninger og sportsklubber, danseforeninger, rideforeninger, idrætshaller og anlæg, fritidscentre, badeanstalter, skøjte- og svømmehaller.

Fritidsområdet i øvrigt

Fx hobbyforeninger, børne- og ungdomskorps, spejderkorps, ungdomsklubber, jagtforeninger, kolonihaveforeninger, haveforeninger, slægtsforskning, soldater-, single- og sømandsforeninger, Rotary, Lions Club o.l.

Uddannelse, undervisning og forskning

Fx skolebestyrelser, grundskoler, gymnasier, friskoler, ungdoms- og efterskoler, aftenskoler, højskoler, voksen- og fritidsundervisning, efteruddannelse, husflids-, husmoder- og husholdningsforeninger, foredragsforeninger, selvejende forskningsinstitutioner og videnscentre.

Sundheds- og sygdomsområdet

Fx afholds-, patient-, handicap- og misbrugsforeninger, hospitaler, det psykiatriske område, krisehjælp og bloddonorer.

Det sociale område

Fx foreninger og klubber for børn, unge og ældre, pensionistforeninger, besøgstjeneste, selvejende institutioner (plejehjem, daginstitutioner, ungdomshjem, stofmisbrugsinstitutioner, krisecentre), andre tilbud til marginaliserede grupper og flygtningeorganisationer (flygtninge i Danmark, flygtningevenner).

Miljøområdet

Fx miljøforeninger, naturforeninger, naturfredningsforeninger, dyreværns- og dyrebeskyttelsesforeninger, parker, reservater og selvejende haver.

Bolig og lokalsamfundsområdet

Fx sogneforeninger, borger- og beboerforeninger, genbrugs- og antenneforeninger, vindmøllelaug, foreninger til fremme af områder og regioners infrastruktur, økonomi mv., bolig-, lejer- og grundejerforeninger, Lejernes Landsorganisation, forsamlingshuse, beboerhuse og aktivitetshuse.

Fagligt arbejde og erhvervs- og brancheorganisationer

Fx faglige organisationer og foreninger, fagforbund og foreninger, arbejdstagerorganisationer og lønmodtagerorganisationer, håndværker- og handelsstandsforeninger, turistforeninger, biavlforeninger, musikerforbund og andre erhvervs- og brancheforeninger.

Rådgivning og juridisk bistand

Fx fortalerorganisationer, foreninger for borgerlige rettigheder, menneskerettigheder o.l., Amnesty, foreninger for bestemte værdier, foreninger til forebyggelse af kriminalitet, juridiske rådgivningsforeninger, retshjælp og forbrugerorganisationer.

Politik og partiforeninger

Fx vælger- og partiforeninger, politiske ungdomsforeninger, øvrige politiske foreninger og græsrodsorganisationer.

Internationale aktiviteter

Fx internationale humanitære organisationer, freds- og solidaritetsorganisationer, exchangeorganisationer, udviklingsorganisationer, Foreningen Norden.

Religion og kirke

Fx religiøse foreninger og menigheder, søndagsskoler, anerkendte kirkesamfund, frie kirker og trossamfund, dvs. også uden for Folkekirken.

Bilag 2: Grupperede områder

I mange af rapportens analyser vil der ikke blive set særskilt på de 14 områder – enten vil der blive set samlet på dem, der udfører frivilligt arbejde eller giver pengegaver eller områderne vil blive grupperet for at få tilstrækkeligt mange svarpersoner i kategorierne. Kategoriseringerne kan diskuteres og kritiseres, og det vil altid være muligt at foretage særskilte analyser på et enkelt område med tilhørende stor usikkerhed.

I en tidligere undersøgelse af danskernes deltagelse i frivilligt arbejde (Koch-Nielsen & Clausen 2001,2004) blev det frivillige arbejde kategoriseret som: Socialt, politisk og kulturelt/sportsligt. Den samme inddeling anvendes her, dog med den tilføjelse at nogle områder ikke falder ind under disse tre kategorier. Vi har på denne baggrund valgt at gruppere følgende områder sammen:

- ***Fritid bredt***

Kultur, idræt, fritid i øvrigt.

- ***Det sociale bredt***

Sundhed – og sygdom, det sociale, rådgivning og juridisk bistand

- ***Det politiske bredt***

Fagligt arbejde og erhvervs - og brancheorganisationer, politik og partiforeninger, internationale aktiviteter

Samt to områder, der optræder for sig selv, nemlig:

- **Uddannelse, undervisning og forskning**

- **Bolig - og lokalsamfundsområde**

Desuden dannes den lidt heterogene gruppe andet

- **Andet**

Kirke og religion, miljø og andre aktiviteter

Bilag 3: Forskellige aktivitetsformer

Ligesom frivilligt arbejde kan foregå på mange områder, kan det også dreje sig om mange forskellige former for indsatser. Der er også blevet spurgt til hvilken form for frivilligt arbejde det drejer sig om, nemlig

- Udvalgs- og bestyrelsesarbejde og rådsarbejde
- Sekretariatsarbejde og administrativt arbejde (fx brevskrivning, telefoning, omdeling af materialer, kasserer, revisor)
- Andet praktisk arbejde (fx rengøring, kaffebrygning, kørsel, indretning og pasning af lokaler)
- Oplysnings- og informationsvirksomhed
- Politisk arbejde eller kampagneaktivitet
- Uddannelse, undervisning, holdlederskab, instruktør
- Rådgivning, retshjælp, bisidder
- Personlig omsorg, besøgstjeneste, kontaktperson
- Skaffe midler ved ansøgninger, penge- og tøjindsamlinger, salg i genbrugsbutikker, basarer o.l
- Vagttjeneste (brandslukning, redningsaktioner, hjemmeværnet)
- Andet